Středoškolská odborná činnost 2005/2006

Obor 16 – historie

Tvrz a vesnice Koválov u Žabčic

Autor:
Vít Kornhäuser
Gymnázium Židlochovice
Tyršova 400
667 01, Židlochovice
Oktáva

Konzultant práce:
Mgr. Danuše Švarzbergerová
(Gymnázium Židlochovice)

Zadavatel práce:

Židlochovice, 2005
Jihomoravský kraj

Prohlašuji, že jsem seminární práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů uvedl věškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Židlochovicích 10. 3. 2006

Podpis:_____

Obsah

Úvod....4
Tvrz....6
První stavební fáze....7
Druhá stavební fáze....10
Třetí stavební fáze....11
Vesnice Kovalov....13
Kostel....14
Kovalov od 15. století dodnes....14
Závěr....17
Poznámky....18
Použitá literatura....21
Internet....21
Seznam příloh....22
Přílohy....23

Úvod

Pro svoji seminární práci jsem si vybral tvrz Kovalov u Žabčic. Toto téma mě zaujalo už tím, že málokdo ví, kde se objekt vlastně nachází. Kovalov byl pro mě vždycky pouze kopec nad Žabčicemi a nikdy mě nenapadlo, že se jednalo o sídlo, které stálo na důležité křižovatce obchodních cest. Kromě odborné historické literatury nenajdete o Kovalově téměř žádnou informaci, není dokonce ani v mapách a i některé internetové zprávy nejsou správné, např. na internetové adrese www.hrady.cz je Kovalov umístěn v jiné lokalitě.

O Kovalově jsem se dozvěděl teprve před pár lety z informační tabule u cyklostezky v žabčickém parku, a proto mi přišlo zajímavé toto téma předložit širší veřejnosti, hlavně jsem měl na mysli svoje vrstevníky. Nejdříve jsem začal hledat v informačním letáku o obci Žabčice, kde jsem se ovšem pouze dozvěděl, že archeologický průzkum v 70. letech přinesl cenné informace o obyvatelích Kovalova. Pár informací jsem nalezl na internetu, kde byla zveřejněna práce Martina Čermáka Charakteristické znaky středověkých tvrzí. V této práci bylo popsáno, co to vlastně byly tvrze, v jakých místech se stavěly a popsána je i vyjímečnost tvrze na Kovalově. Další informace jsem sháněl v knihovně, kde ovšem skoro žádnou literaturu nenajdete. Pouze v některých knihách o Židlochovicích najdeme o Kovalově drobnou zmínku, např. v knize Arnošta Ondrůje Židlochovice v letech zápasů a budování.

Nejvíce informací jsem nalezl v Okresním archívu Brno - venkov v Rajhradě, kde jsem našel ve vlastivědném sborníku Jižní Morava z roku 1983 článek archeologů Zdeňka Měřínského a Josefa Ungera, kteří prováděli

průzkum Kovalova. Z něj jsem se dozvěděl o stavbě kostela na zaniklé vsi, která stála blízko tvrze. Zajímavá je i publikace Hrádky a tvrze na Moravě. Zdeněk Koníček v knize 625 let Žabčic popisuje jednoduchou formou historii tvrze i vsi od vzniku až po současnost. O vlastnících vsi se dozvíme z Vlastivědy Moravské, Židlochovický okres. O stavbě tvrze jsou nejlepší informace v knize Josefa Ungera Kovalov – šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, který tam v 70. letech provedl archeologický průzkum. Díky knize Moravské letopisy bylo možné srovnání dat různých dat, které se týkaly Kovalova s moravskými, v knize Encyklopedie moravských klášterů jsem srovnával historii dvou nejbližších klášterů, Dolnokounického a Rajhradského s událostmi na Kovalově.

Většina knih, které o Kovalově vznikly byly vydány až po roce 1975, kdy byl ukončen průzkum této lokality.

Ve své práci nejdříve popisuji vznik v polovině 13. století, polohu, podobu a velikost tvrze. Dále se zmiňuji o jejím významu v období vzniku a prvním majiteli. V dalších kapitolách sleduji změny, které prodělala tvrz během tří stavebních fází a dospívám do období zániku. Poslední kapitoly se týkají vesnice Kovalov a kostela, který byl vytvořen v druhé stavební fázi tvrze.

Tvrz

Tvrz Kovalov byl sídelní útvar typu motte, který vznikl na křižovatce obchodních cest od Brna, Pohořelic a Přibic.[1)] Stavba tohoto typu není u nás příliš obvyklá, stavěly se především v 10. a 11. století ve Francii, Německu a Rakousku. V České republice jsou především na Jižní Moravě a ve Slezsku. Motty stály na uměle navršeném nebo alespoň výrazněji zeminou přisypaném pahorku, kterou vytěžili při hloubení příkopů.[2)]

Tvrz Kovalov, která stála na tzv. Kulatém kopci u Žabčic, tvořila vyvýšenina ve tvaru komolého kužele, která převyšuje okolní terén o 6 - 7 metrů, jeho horní plošina má průměr 15 - 17 metrů.(viz příloha 1) Kolem kopce vede příkop, na jehož vnější straně je val, který je na jihovýchodní straně zdvojen. Vnější val měl obranou funkci, po plochém vrcholu vnitřního valu vedla spirálovitě stočená cesta. Přístup do tvrze byl přes padací most. [3)]

Kovalov leží jen 12 km severně od soutoku Jihlavy, Svratky a Dyje. Údolní nivy těchto řek patří již od pravěku k starému sídelnímu území. Sídliště ve starší, střední i mladší době hradištní až do 12. století se přidržovala hlavně břehů těchto řek. Snaha osídlit i plochy vzdálenější od řek zapříčinila v polovině 13. století vznik Kovalova. Plochá terasa mezi údolím Jihlavy a Svratky byla výhodná pro zemědělské využití.

Bylo osídleno nevýrazné údolí, jímž od severozápadu protékal potok, který je již vyschlý. Nejstarší fáze osídlení proběhla v první polovině 13. století, což dokazují nálezy pozdněhradištní keramiky. Jednalo se

zřejmě o místo dosti důležité, jehož význam vzrostl se založením Pohořelic v období kolonizace, které bývaly důležitým městem. Zde na Koválově se rozdělovala obchodní cesta na větev odbočující na Pohořelice, a na větev, která vedla směrem na Přibice, Ivaň a Radměřice, kde se obě větve setkávaly. Příčinou vzrůstajícího významu Pohořelic můžeme spatřovat v zanášení dolního toku Jihlavy a s tím spojených častých povodní. Proto byla cesta přes Ivaň část roku téměř neschůdná a bylo snažší přeročit řeku o 7 kilometrů severněji u Pohořelic. [4)]

Za zakladatele Koválova můžeme považovat Bořimíra z Koválova (Berosimer de Couvalov),[5)] který je jako svědek uveden na listině, jíž Vilém z Pulině zakládá Dolnokounický klášter. Jedná se sice o falzum, které vzniklo někdy před rokem 1276, ale osoby na listině žily v období mezi léty 1218 - 1240. V začátcích života vsi můžeme předpokládat, že zde stál neopevněný, nebo lehce opevněný šlechtický dvorec, ve kterém žili majitelé do doby, než byla postavena tvrz (asi 30 let). Okolí sídla bylo značně zemědělsky využíváno.

První stavební fáze

Opevněné šlechtické sídlo Koválov se začalo stavět na okraji již dříve osídlené plochy na zemědělsky obdělávané půdě. Plocha se od severovýchodu k jihozápadu mírně svažovala.

Motte byla vybudována tak, že na ploše byl vyhlouben příkop kruhového půdorysu o vnitřním průměru 32 metrů, o vnějším 48 metrů. Šířka příkopu byla 7 až 8 metrů, hloubka 3 až 3,5 metru. Délka příkopu činila přibližně 125 metrů. Tato zemina byla navršena do kruhové plochy uprostřed příkopu, čímž vznikl útvar ve tvaru komolého

kužele, jehož temeno mělo plnit obytnou funkci. Průměr plochy na temeni motte se pohyboval kolem 25 metrů, dolní základna měřila asi 30 metrů, vysoká byla asi 3,5 metru. Stěny byly proti sesuvu zabezpečeny drny trávy. [6)] (viz přílohy 1, 2)

Vnější příkop byl nahoře 6 metrů široký a více než 3 metry hluboký. Nebyl kruhového půdorysu, ale na jihovýchodní straně se vychyloval tak, že mezi příkopy vytvořil plošinu širokou až 12 metrů, kde se zřejmě oba příkopy spojovaly. Délka příkopu byla asi 200 metrů.

Na vnější straně příkopu se nachází val, který je patrný dodnes. Jeho délka byla asi 250 metrů. Profil valu musel být takový, aby se za ním nemohl skrýt útočník, tedy s průměrnou výškou 1,25 metru a šířkou 5,5 metru. Na valu nebyla žádná palisáda ani plot, protože by poskytovaly ochranu útočníkovi.

Vstup na temeno motte vedl po plošině mezi vnitřním a vnějším příkopem. Cesta spirálovitě obtáčela celý areál a bylo ji možné ostřelovat. Teprve na rozšířené plošině vedl mezi vnějším a vnitřním valem přes rampu vstup na most přes který se vstupovalo do areálu motte. Před vstupem na most stála možná ještě obranná věž.

Důležitým obranným prvkem tvrze byla hradba. Nejspíš byla postavena z dřevěných kůlů, postavených ve dvou řadách svisle vedle sebe a napěchované hlínou. Vodorovně byly kůly ještě vypleteny proutím a z vnější strany pomazány mazanicí smíchanou z jílu, slámy a plevele, aby byly chráněny před podpálením. (viz příloha 3)

Vstup do opevněného areálu vedl branou vysokou asi 2,5 m a širokou 1,5 až 2 metry. Zavírala se zřejmě dvoukřídlými vraty z vnitřní strany jištěnými závorou.

Z vnější strany bylo možno ještě vrata krýt padacím mostem.[8)]

Na temeni motte se nacházelo hned několik budov. Hlavní budova byla umístěna blíže k severozápadnímu okraji naproti vstupu o půdorysu 6,5x6 metrů. Dřevěná konstrukce byla opět kryta mazanicí. Budova byla bez střechy vysoká asi 5 metrů[9)] a byla přístupná jak z přízemí, tak po schodech do prvního patra. Stěny byly pravděpodobně líčeny vápnem. Topilo se v krbu.

Na tvrzi stála také pec na pečení chleba krytá stříškou o délce hrany 5 metrů. Podle velikosti pece lze usuzovat, že sloužila spíše menší komunitě. Na temeni motte stála také stáj pro koně. Byly zde ustájeni však pouze jízdní koně, protože hospodářští byli ustájeni ve dvoře.

Na tvrzi se připravovaly potraviny, o čemž svědčí nálezy zlomků hrnců, pokliček s knoflíkovým držadlem, naběračky, džbány, konvice. Další nálezy mají význam spíš pro běžný denní život, např. hřebíky, zlomek závory, klíče a visací zámek, kterým se závora uzamykala, brousek, sekera, a jiné.[10)] Dále byly nalezeny předměty jako např. kostěný hrací kámen a skleněné předměty, což svědčí o tom, že byl Kovalov navštěvován lidmi z vyšších společenských vrstev. Byl také nalezen malý denár z doby vlády Přemysla Otakara II. Nejvzácnějším nálezem je válečkový zámek, který na našem území nemá obdoby a byl zřejmě dovezen. Podle nálezů obilek bylo na tvrzi nejvíce pěstováno žito a pšenice.

Vznik tvrze můžeme klást do období vlády Václava I., kdy si šlechta v souvislosti s povstáním proti králi prosadila opevňování sídel. Stavitelem i majitelem tvrze i přilehlé obce byl nejspíš „Buhusche do Cowal..“ [11)],

o kterém máme zprávy z listiny napsané v Brně v roce 1252. Hned následujícího roku byla však tvrz zničena požárem.[12] Nálezy šipek svědčí o tom, že byla pravděpodobně zapálena během bitvy. V tomto roce došlo k válce mezi Přemyslem Otakarem II. a Belou IV., při které bylo zničeno Olomoucko, Přerovsko, ale také Rajhradský klášter. Navíc byla na Koválově nalezena uherská šipka. [13] [14]

Druhá stavební fáze

Snahou majitele tvrze po zničujícím požáru v roce 1253 bylo sídlo co nejdříve opravit. Byly vyhloubeny zasypané příkopy a začalo se se stavbou nové obytné budovy. Stěny hlavní budovy byly postaveny technikou, která se někde používala ještě po 2. světové válce. Do země byly zapíchány kůly, které byly od sebe vzdáleny asi 1,4 až 2 metry, byly použity i trámy z kulatiny, stěny byly opět vypleteny proutím a omítnuty mazanicí. Na stavbu byly použity i cihly a v menší míře i kámen. [15]

Budova byla zřejmně dvoupodlažní. V patře stála pec se zasazenými nádobkovými kachly, (viz příloha 4) které byly postaveny na soklu z cihel o hraně 2 metry, což by odpovídalo výšce pece 1,6 metru. Kamna byla hodně těžká, takže musela být podpírána ze spodního patra. Jak kamna, tak podlaha v patře byly pokryty dlaždicemi s dekorem, které byly podle vzorku vyráběny v královském městě Brně.[16] Tyto dlaždice svědčí o vysokém sociálním postavení majitele tvrze. Střecha budovy byla převážně z šindele, ale ke krytí hřebene byly použity tzv. prejzy, což byly oblé vypouklé tašky. V jihozápadní části areálu

stála další budova, nejspíš stáj pro koně. (viz přílohy 5,6)

Při archeologickém výzkumu místa byly nalezeny zlomky hrnců, zdobených rýhami a vlnicí, ale také orientální importovaná keramika z oblasti Zlaté Hordy a skleněné láhve, což opět svědčí o vysokém sociálním postavení majitele Kovalova[17]. Bylo nalezeno i několik brakteátů z doby vlády Přemysla Otakara II. [18]

K obnově tvrze došlo buď ještě za Bohuše z Kovalova, nebo až za jeho syna Matěje. Matěj z Kovalova byl významným šlechticem. Svědčí na několika listinách z let 1259 až 1269 a navíc v září roku 1262 předsedal spolu se Lvem z Boleradic brněnskému soudu. Podle svého postavení si vybavil i svoje sídlo dlažbou, kachlovou pecí, skleněnými nádobami a importovanou keramikou. V době, kdy na tvrzi vládl došlo k největšímu rozkvětu Kovalova. Kovalov v této době tvořil dosti významný uzavřený celek s kostelem, poddanskými usedlostmi, šlechtickým sídlem a dvorem, na kterém šlechta hospodařila.

V druhé polovině 13. století tvrz opět zanikla a nejspíš opět požárem. Zánik by se dal datovat do roku 1278, kdy po bitvě na Moravském poli tudy táhlo vojsko Rudolfa Habsburského a zničilo Rajhradský klášter i s okolními vesnicemi. [19]

Třetí stavební fáze

K obnově tvrze došlo po požáru až s určitým časovým odstupem. Počátek obnovy tvrze by se dal datovat k přelomu 14. a 15. stol, jak to dokládají dvě důležité listiny z počátku 14. století. První je z 9. dubna 1307 a podle ní olomoucký biskup Jan rozmnožil právo

Dolnokounického kláštera na vybírání desátek z kostela na Koválově. Protože byl kostel na konci druhé fáze zničen, je pravděpodobné, že byl již kostel obnoven, nebo se s jeho obnovou počítalo.[23)] Druhá listina pochází z 11. června 1314 a podle ní brněnský purkrabí Jan z Meziříčí obnovil dvůr a trhovou ves Koválov, což znamená, že ves musela být obnovena dřív, aby se stihly postavit poddanské statky. Koválov je v listině nazván jako „forum Kowalow," což svědčí o značných ambicích obnovitele. Záměr obnovitele se ale úplně nezdařil, protože v dalších písemných pramenech je vždy uváděna pouze vesnice, nikdy ne tvrz, ani dvůr.[21)]

Před obnovou tvrze byly příkopy již částečně zaneseny. Po jejich vyhloubení byla ale jejich šířka menší, asi 5 metrů a hloubka se pohybovala kolem 2 metrů. Původní vnější příkop byl zasypán a byl posunut asi o 4,5 metrů dál, aby mohla být rozšířena plošina předhradí. Na ní byly postaveny přinejmenším dvě budovy. V severní části to byla několikapodlažní kamenná budova se suterénem o půdorysu 7x8,5 metru.[22)] Koválovská tvrz byla zřejmě součástí dvora, o kterém je zmínka z roku 1314.[23)] Kromě toho stála na plošině v předhradí menší dřevěná budova s pecí. (viz přílohy 7,8)

V místě hlavních budou z předchozích dvou fází stála jednopodlažní budova o délce asi 8 metrů a naproti ní další malá budova s krbem při severním rohu.[24)] Na stavbu krbu byly použity cihly z kostela, který byl zničen na konci druhé fáze.

K této stavební fázi můžeme přiřadit nálezy zlomků džbánů, zvonovitých pokliček, různých mís a misek, pohárů, pánviček na nožičkách a plastiky koníčka. Z kovových nálezů můžeme jmenovat hřebíky, podkovu,

zlomek plechu z barevného kovu, zámek, ostruhu nebo příčku z dýky.[25)]

Stavbu kamenné budovy bychom mohli spojit s činností Jana z Meziříčí.[26)] Tato činnost ale nebyla dlouhodobá a po smrti Jana z Meziříčí připadl majetek jiným držitelům, a už jako pustá přešla do vlastnictví židlochovického panství.[26)] Sídlo bylo jen příležitostně využíváno jako nejvyšší bod vsi. Tvrz zanikla asi v roce 1425, kdy byl u Pohořelic zřízen vojenský tábor.[27)] Část pozemku zarostla lesem a další pozemky obdělávali poddaní židlochovického velkostatku.

Vesnice Kovalov

O vsi Kovalov nalezneme v pramenech mnohem více zpráv než o tvrzi. Tvrz i vesnice vznikly zřejmě zároveň, protože feudál na tvrzi potřeboval poddané, aby mohl hospodařit na svém dvoře.

Ves stála v bezprostřední blízkosti tvrze. Nejstarší zprávy o ní máme z let 1354 - 1385, kdy se hovoří o městečku Kovalov. Ve 14. století náležela ves paní Markétě, která jej nechala v roce 1351 připsat k Ledeckému statku. Druhou část obce, která čítala 14 lánů s kostelem vlastnil Hanuš z Veitmile, který ji roku 1385 prodal Přibíkovi z Polanky, od kterého ji koupil roku 1390 Hanuš z Ledce a Ondřej z Nechvalína.[28)] Po osmi letech zajistil deskami Markrabě Jošt těchto 14 lánů Filipovi ze Svojanova a osvobodil ho od svých dávek. Roku 1419 nastal soudní spor mezi majitelem Židlochovic, Vilémem z Valdeka a Joštem Heroltem. Vilém totiž od Jošta Kovalov koupil, ale nedostal jej, protože jeho manželka

Eliška už dříve bez jeho vědomí Kovalov prodala panu Zajícovi.

Druhá část obce zůstala ve vlastnictví ledeckého statku až do roku 1493. V tomto roce zemřela její majitelka Magdalena a celá ves byla prodána Ladislavovi z Boskovic, kterému patřilo Židlochovické panství. V roce 1510 je ves prodána Vilémovi z Pernštejna a uvádí se jako pustá.[29)]

Kostel

Kostel byl vybudován pravděpodobně v období druhé stavební fáze tvrze. Stál ve vzdálenosti 65 metrů od vnějšího valu a můžeme ho charakterizovat jako zděný kostel s polygonálním uzávěrem bez vnějších opěráků. Vnější rozměry kostela byly asi 10x11 metrů, s kněžištěm 10x18, vnitřní asi 8,5x7,5. Suterén i s pětibokým kněžištěm byl zaklenut pálenými cihlami, loď měla zřejmě rovný dřevěný strop. V zadní části kostela stála dřevěná tribuna. Pod celým kněžištěm byla prostora, která měla sloužit jako krypta vlastníků vsi a patronů kostela, některé hroby byly starší než kostel.

Vznikl kolem poloviny 13. století v době, kdy tvrz vlastnil Matěj z Kovalova, což spadá asi do období druhé stavební fáze. Kostel byl zničen asi v roce 1278 společně s tvrzí, ale v období 1307 - 1314 byl znovu obnoven. Zanikl někdy na přelomu 14. a 15. století a později byl rozebrán na stavební materiál. Byl v té době jedinou kamennou budovou v areálu Kovalova.

V roce 1975 proběhl archeologický průzkum pozůstatků kostela pod vedením J. Ungera. (viz příloha 9)

Kovalov od 15. stol. dodnes

Od 15. století se na Kovalov zapomnělo. Poslední zápis o tvrzi je z roku 1448, kdy daroval Ctibor z Janovic Kunovi z Kunštátu „polovici dvoru v Žabčicích s kopcem, kde dříve tvrz byla vystavěna".[32] Vědělo se sice, že existovala ves Kovalov, ale ne vždy se vesnice spojovala se zbytky tvrze, které byly nazvány Kulatý kopec. Existovala spousta názorů, co to vlastně Kulatý kopec je. Podle místní pověsti vyhloubili příkop vojáci helmami a navršili tím kopec. Zájem o Kulatý kopec nastal až v polovině 19. století.

První archeologický průzkum na Kovalově a na celé Moravě provedl v roce 1848 J. A. Eder, [33] který své výsledky stručně publikoval a určil kulatý kopec jako strážní místo slovanského obyvatelstva. Výzkum nebyl asi zcela dokončen, protože se na něm formou roboty podíleli místní sedláci a v tomto roce byla robota zrušena. Nálezy J. A. Edera se bohužel nedochovaly. Eder umísťuje ves Kovalov asi 4 km za císařskou silnici na půl cesty mezi Medlov a Hrušovany. [34]

V roce 1863 označil V. Brandl[35] Kulatý kopec za pohanskou mohylou. V roce 1893 proběhl další výzkum pod vedením Dr. Martina Kříže, který věnoval žabčické škole nálezy, které se nedochovaly.

H. Freising, [36] který zkoumal Kovalov v roce 1931, nalezl keramiku z šedých, silnostěnných, tvrdě vypálených hrnců a z vysokých štíhlých pohárů. Nálezy datoval do 14. století a Kulatý kopec označil za jeden z mnoha středověkých hrádků, jež tvořily středověké opevnění jižní Moravy. Doba výstavby těchto hrádků byla asi 1100 - 1300. Nejvíce se tedy přiblížil vzniku a účelu Kulatého kopce.

Teprve v 70. letech 20. století byla zjištěna spojitost mezi vsí Kovalov a Kulatým kopcem. V roce 1973 vyoral traktorista zbytky kostela a lidské kosti. K výzkumu bylo přizváno regionální muzeum v Mikulově pod vedením Josefa Ungera. Byly nalezeny zbytky tvze, obce a základy kostela.

Závěr

Tvrz a vesnice Koválov vznikly v polovině 13. století na křižovatce obchodních cest od Brna, Pohořelic a Ivaně. Je to tvrz typu Motte, tzn. Byla vystavěna na přisypaném pahorku obehnaném valy a příkopy. Nechal ji vystavět Bohuš z Koválova, avšak již v roce 1253 byla zničena během bojů mezi Přemyslem Otakarem II. a Bélou IV. Po ničivém požáru byla opět obnovena, vlastníkem tvrze se stal Matěj z Koválova, syn Bohuše. V této době dosáhla tvrz největšího rozkvětu, v její blízkosti byl vystavěn kostel. V roce 1278 po bitvě na Moravském poli byla tvrz opět zničena. K dalšímu obnovení došlo až po roce 1307. velké plány s tvrzí i s vesnicí měl brněnský purkrabí Jan z Meziříčí. Po jeho smrti tvrz chátrala a v roce 1425 byla definitivně zničena vojáky, kteří měli svůj tábor nedaleko Pohořelic.

Doufám, že moje zpracování historie Koválova přineslo alespoň malou osvětu o tom, jak vypadal život na středověké tvrzi. Sám jsem zjistil, že moje představy o středověku byly poněkud zkreslené a rozhodně bych nechtěl žít v době, kdy sílila moc šlechty a zemi každou chvíli drancovala vojska. Vždyť samotná tvrz byla v prvních padesáti letech svého života vydrancována dvakrát a když byla po sedmadvaceti letech potřetí obnovena, klesl její význam natolik, že se stala pouze jakousi ,,rozhlednou" do okolí.

Tvrz Koválov byla od 1 poloviny 13. století do 15. století svědkem bouřlivých událostí. Měnil se její vzhled, majitelé i život. Nakonec zanikla a stal se z ní pro mnohé jen „kopec"(viz příloha 10)

Zajímavé pro mě bylo sledovat život středověké šlechty. Ve většině publikací se dozvídáme pouze o vyšší

šlechtě a o těch, kteří žili na tvrzích, což byli většinou zemani nebo vladykové, se toho mnoho nepíše. Řada lidí z Žabčic i z okolí Kovalov vůbec nezná a pro ty, kteří alespoň ví, kde se nachází, je pouze jakýmsi bezcenným kopečkem. Když jsme se tam šli s přáteli podívat, vyhnal nás zdejší myslivec větou: „Tam už nic není".

Touto prací bych chtěl oživit zájem o lokalitu Kovalov, protože je škoda, že o ní ví pouze málo lidí. Na našem území by se našlo více takových „tajemných" míst. Například v okolí Brna jsou motte na kopci nad Popicemi, nedaleko Lednice a v Konůvkách u Bučovic a jistě by bylo zajímavé se o těchto lokalitách něco nového dozvědět.

POZNÁMKY :

1) Unger, J., Kovalov-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s.10
2) Čermák, M., Charakteristické znaky středověkých tvrzí, Brno 2005, s.1
3) Nákres tvrze u cyklostezky v Žabčicích
4) Unger, J., Kovalov-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 8
5) Unger, J., Kovalov-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 9
6) Unger, J., Kovalov-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s.10 – 13
7) Čermák, M., Charakteristické znaky středověkých tvrzí, Brno 2005, s. 3
8) Čermák, M., Charakteristické znaky středověkých tvrzí, Brno 2005, s. 4
9) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 19
10) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 24
11) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 26
12) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 26
13) Havlík, L., Moravské letopisy, Brno 1993, s. 48
14) www.rajhrad.cz
15) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 27
16) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 30
17) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 33
18) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 37
19) www.rajhrad.cz
20) Unger, J., Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, s. 45

21) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 45

22) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s.40

23) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 41

24) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 41

25) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 44

26) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 45

27) Ondrůj, A., Židlochovice v letech zápasů a budování, Židlochovice 1948, s. 16

28) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 45

29) Kratochvíl, A., Vlastivěda Moravská, Židlochovický okres, Brno 1910, s. 351

30) Kratochvíl,A., Vlastivěda Moravská, Židlochovický okres, Brno 1910, s. 352

31) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 37

32)Vlastivědný sborník, Jižní Morava: sv. 22, Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 1983, Měřínský, Z., Unger, J.: Archeologický výzkum pozůstatků kostela na zaniklé vsi Kovál0v u Žabčic, s.52

32) Johann Andreas Eder, * 30.9. 1786 Hranice na Moravě
+ 1.2.1858 Židlochovice
Významný regionální historik a kronikář, dílo *Chronik der Orte Gross Seelowitz und Pohrlitz und ihrer Umgebung.*
http://www. knihovnazn.cz

33)Koníček,Z., 625 let Žabčic, Žabčice 1981, s.3-10

34)Vincenc Brandl, (1834- 1901)
Moravský historik a archivář, zájem zejména o školství.
http://www.mlp.cz

36)Hans Freising, * 8.1.1905, Gmunden
+ 8.12. 1977, Stuttgart
-archeolog, muzejní pracovník, pedagog, působil v Brně, v Opavě, na Mikulovsku a Znojemsku. http://www. knihovnazn.cz

37) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 18

38) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 19

39) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 29

40) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 31

41) Unger, J., Kovál0v - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 30

42) Unger, J., Kovál0v-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 29

43) Unger, J., Kovál0v-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 42

44) Unger, J., Kovál0v-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 41

45) Unger, J., Kovál0v-šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994, s. 53

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY:

Čermák, Milan: Charakteristické znaky středověkých tvrzí, Brno 2005

Encyklopedie Diderot, CD - ROM, 2002

Foltýn, D.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Praha 2004

Havlík, L.: Moravské letopisy, Brno 1993

Koníček,Z.: 625 let Žabčin, Žabičce 1991

Kratochvíl, A.: Vlastivěda Moravská, Židlochovický okres, Brno 1910

Mapa, Mikroregion Cezava, Moutnice 2003

Nekuda, Unger, J.: Hrádky a tvrze na Moravě, Brno 1975

Ondrůj, A: Židlochovice v letech zápasů a budování, Židlochovice 1948

Unger, J.: Kovalov - šlechtické sídlo z 13. století na jižní Moravě, Brno 1994

Vlastivědný sborník, Jižní Morava: sv. 22, Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 1983, Měřínský, Z., Unger, J.: Archeologický výzkum pozůstatků kostela na zaniklé vsi Kovalov u Žabčic

INTERNET:

http://www.dolnikounice.cz

http://www.prisnotice.cz

http://Sweb.cz/hdplot/prehlhis.html

http://www.knihovnazn.cz

http://www.mlp.cz

http://www.zabcice.cz

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: První stavební fáze, nákres shora[37)]

Příloha 2: První stavební fáze, půdorys[38)]

Příloha 3: Nákres způsobu vyplétání zdí [39)]

Příloha 4: Kachlová kamna z období druhé stavební fáze tvrze[40)]

Příloha 5: Druhá stavební fáze, nákres shora[41)]

Příloha 6: Druhá stavební fáze, půdorys [42)]

Příloha 7: Třetí stavební fáze, nákres shora[43)]

Příloha 8: Třetí stavební fáze, půdorys[44)]

Příloha 9: Základy kostela vykopané v roce 1975 při archeologickém průzkumu[45)]

Příloha 10: Dnešní podoba Koválova, vpředu val, vzadu temeno bývalé Motte[46)]

PŘÍLOHY:

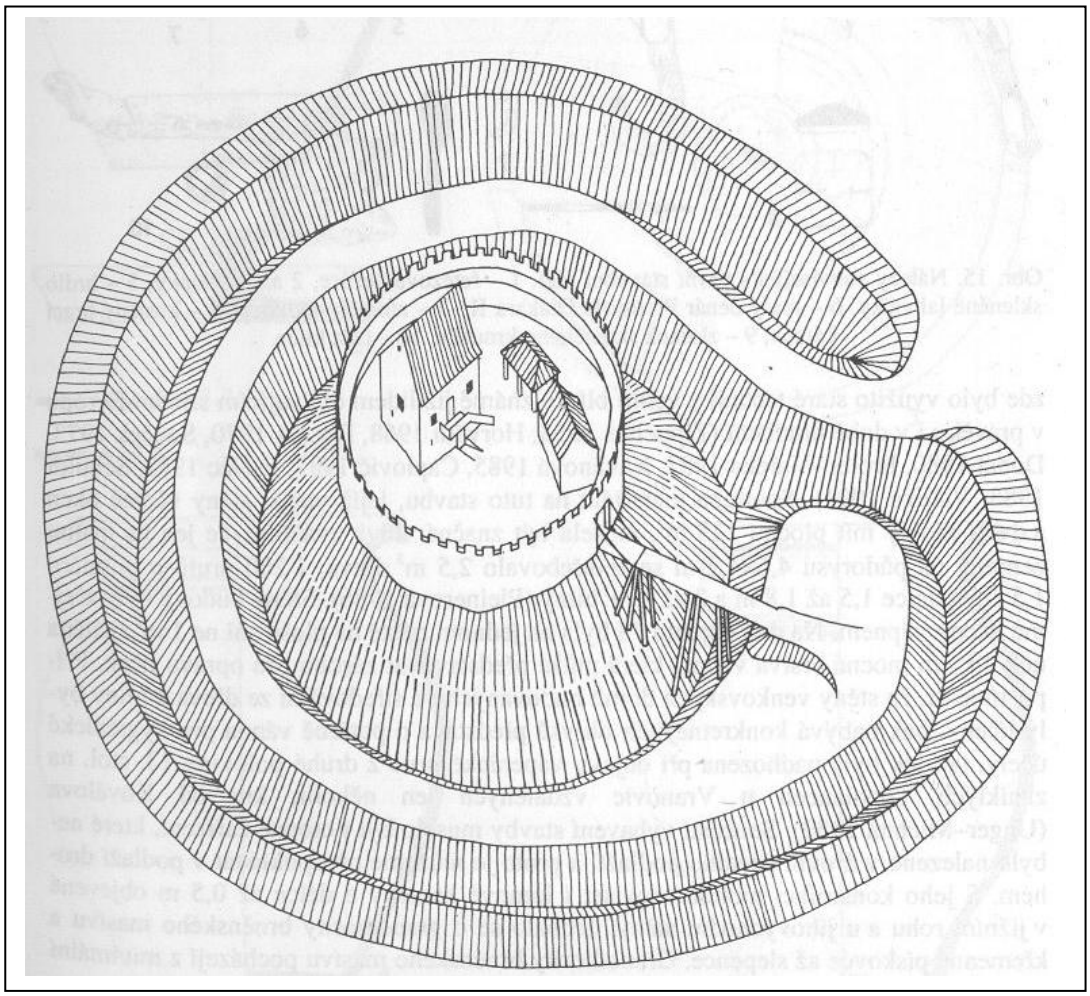

Příloha 1

První stavební fáze, pohled shora

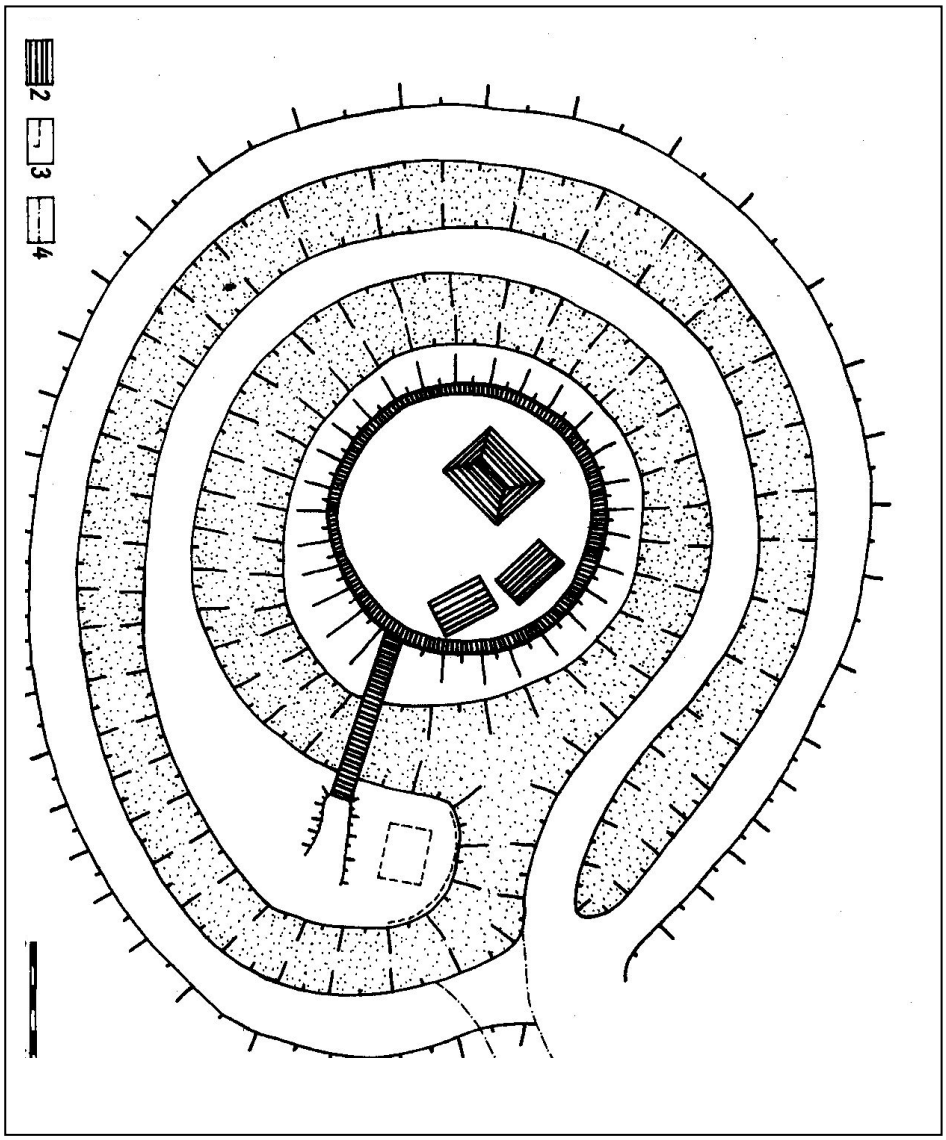

Příloha 2

První stavební fáze, půdorys

Vysvětlivky:

- Příkopy
- Dřevěné střechy, hradba, most
- Nejistá budova na předhradí
- Možná varianta průběhu příkopu

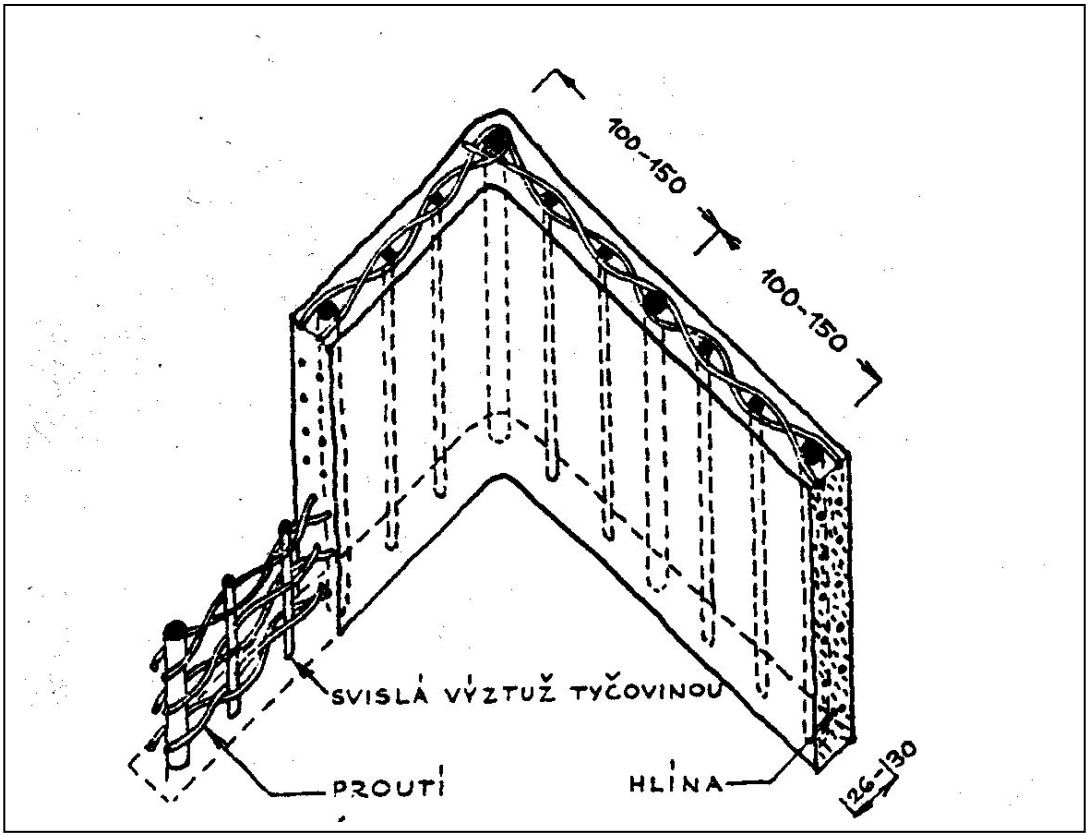

Příloha 3

Nákres stavby zdí z dřevěných kůlů vypletených proutím a napěchovaných hlínou.

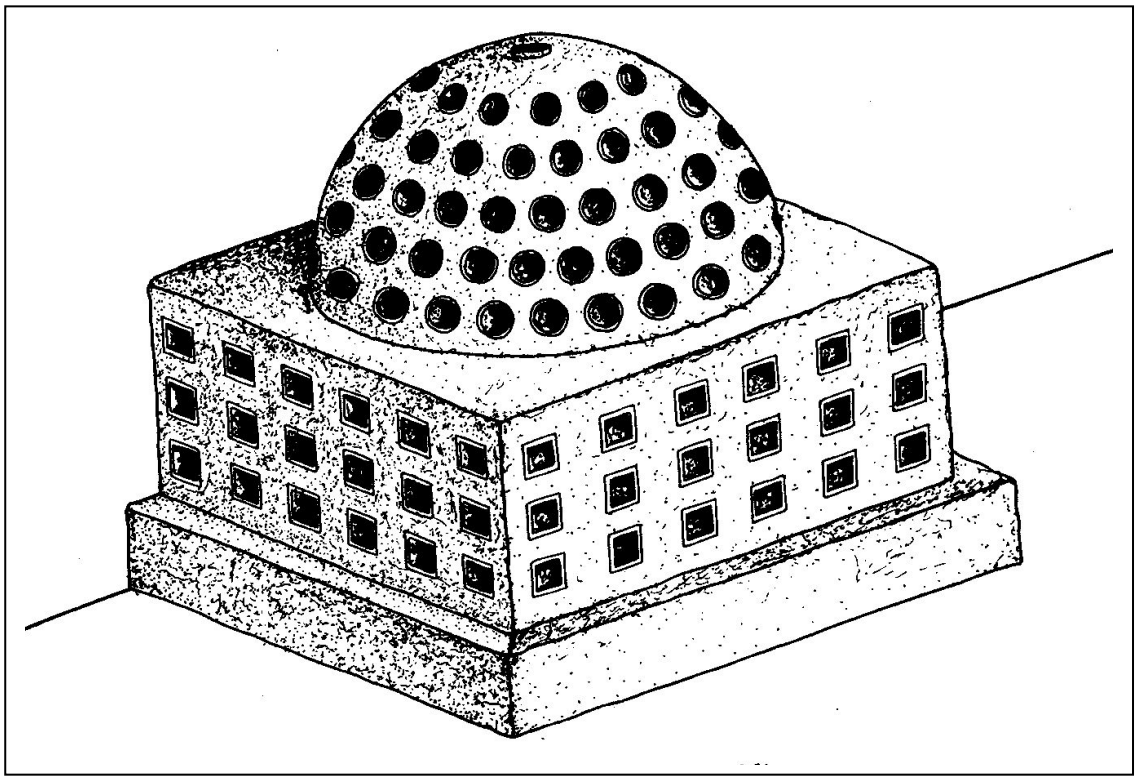

Příloha 4

Kamenná pec, která stála v prvním patře hlavní budovy v období druhé stavební fáze.

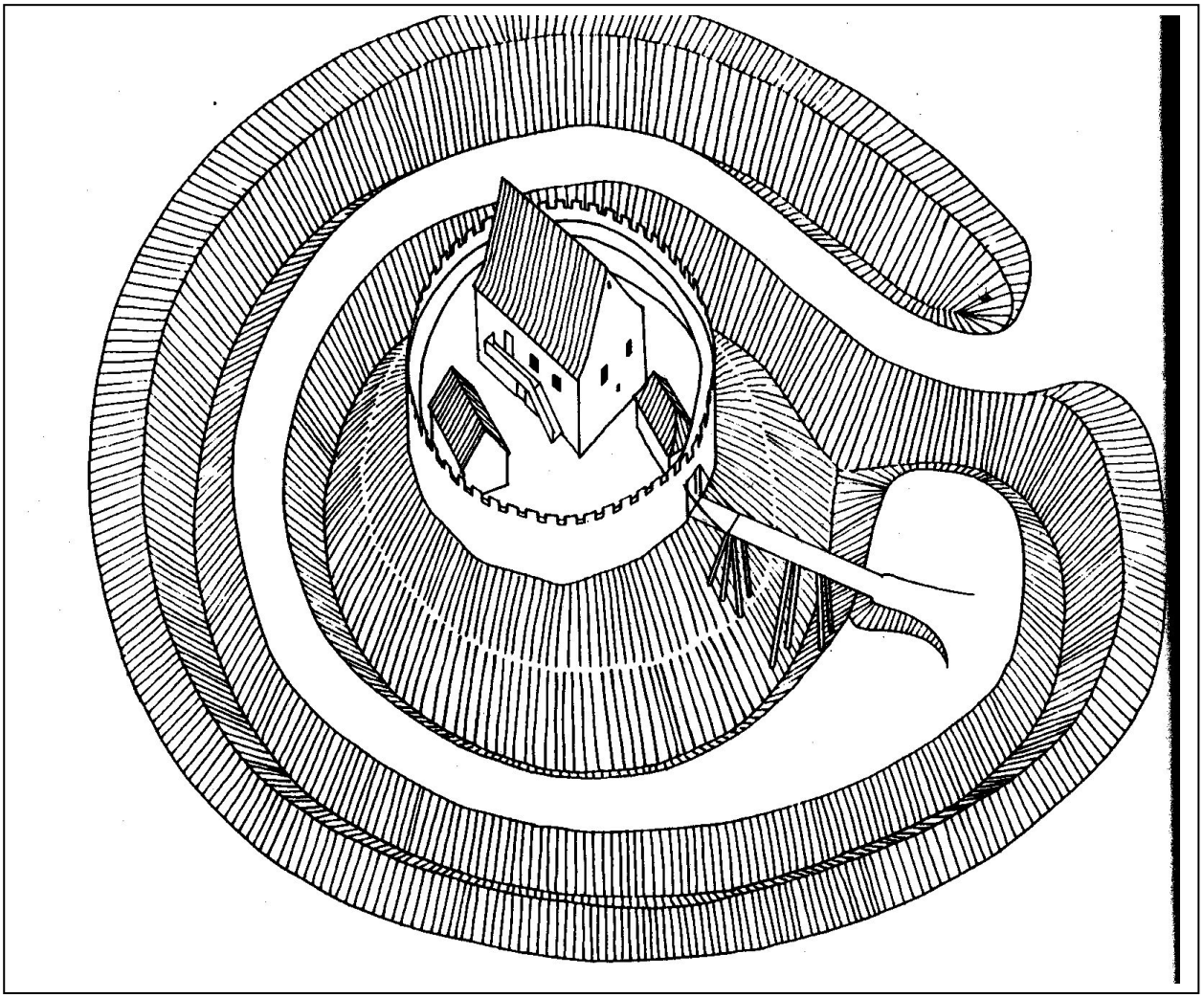

Příloha 5

Druhá stavební fáze, nákres shora.

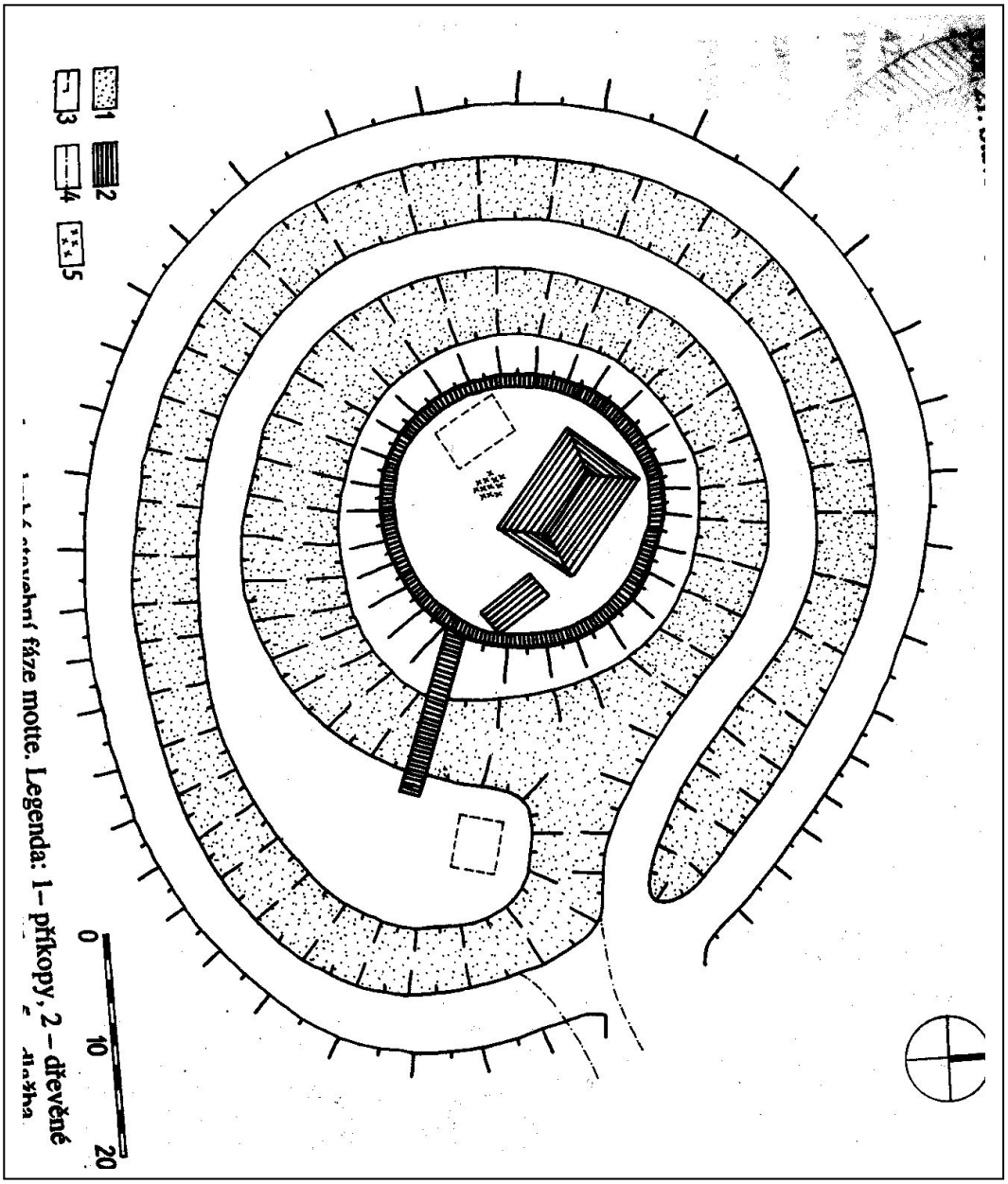

Příloha 6

Druhá stavební fáze, půdorys.

Vysvětlivky:

- Příkopy
- Dřevěné střechy, hradba, most
- Nejistá budova na předhradí
- Možná varianta průběhu příkopu

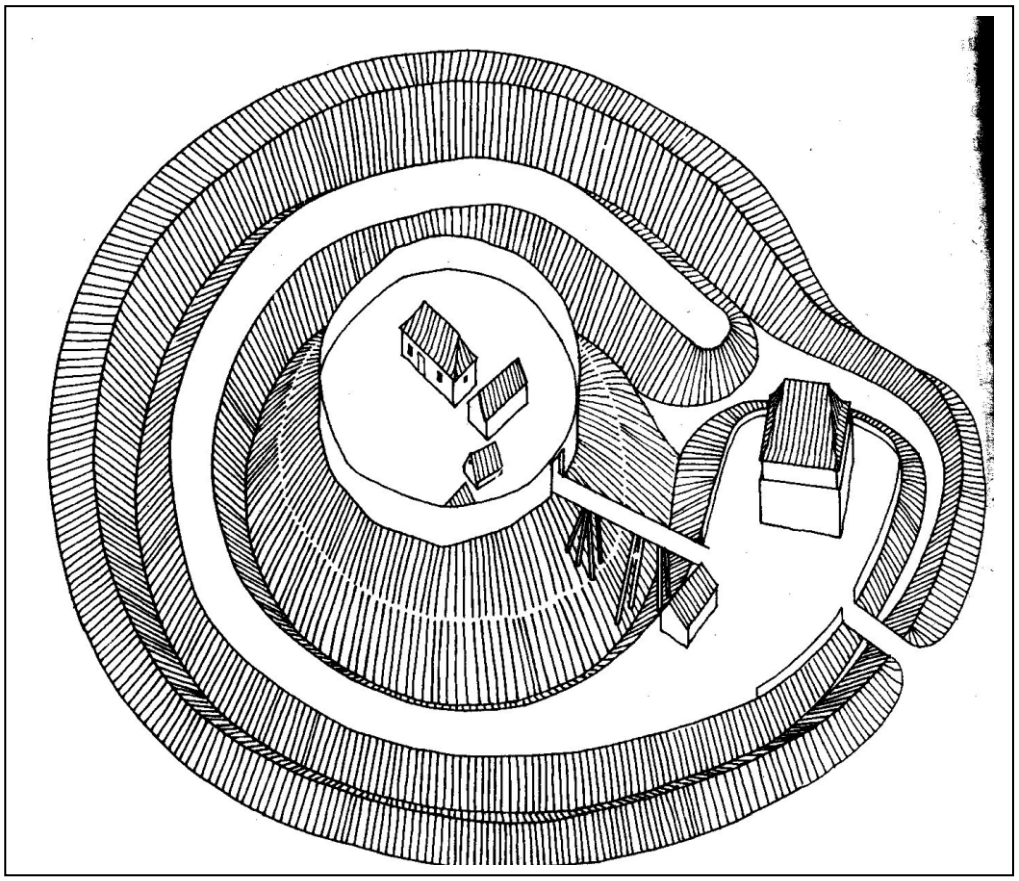

Příloha 7

Třetí stavební fáze, nákres shora.

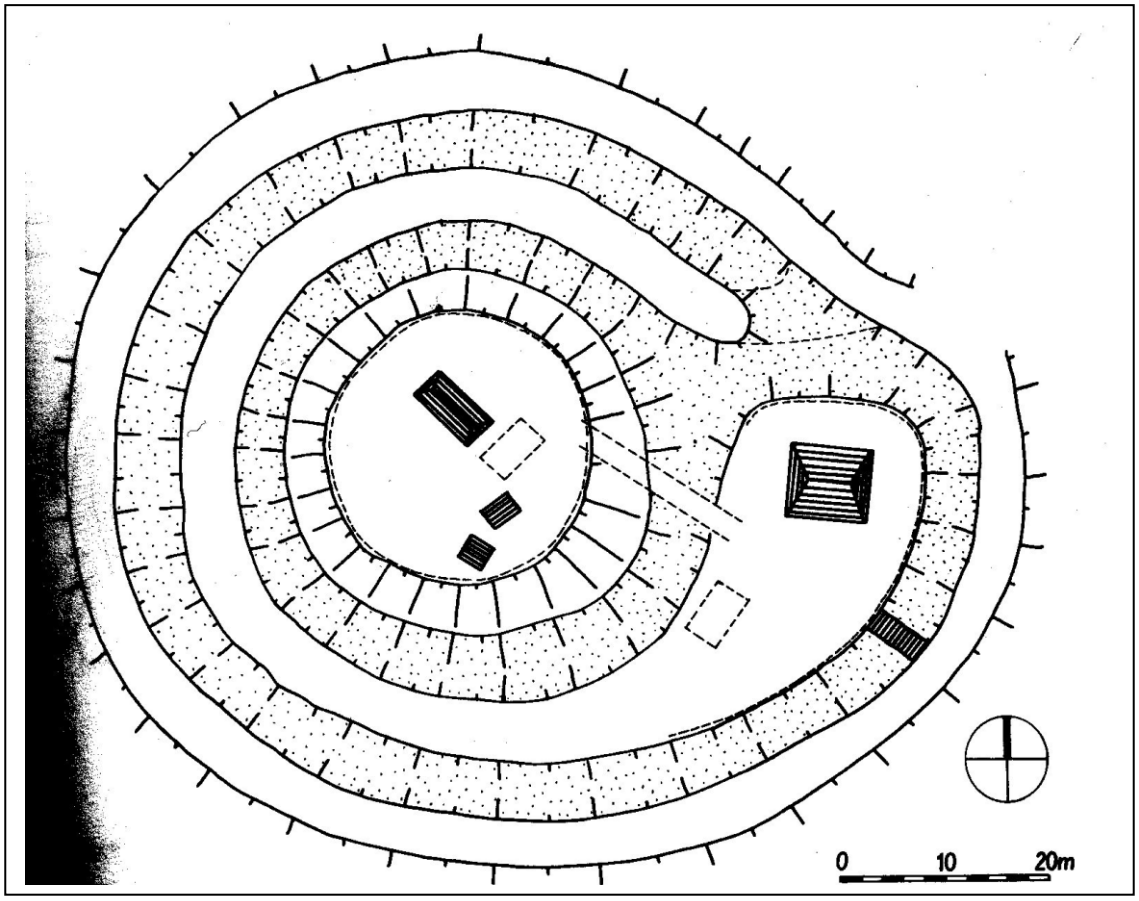

Příloha 8

Třetí stavební fáze, půdorys.

Vysvětlivky:

- Příkopy
- Dřevěné střechy, hradba, most
- Nejistá budova na předhradí
- -.-.- Možná varianta průběhu příkopu

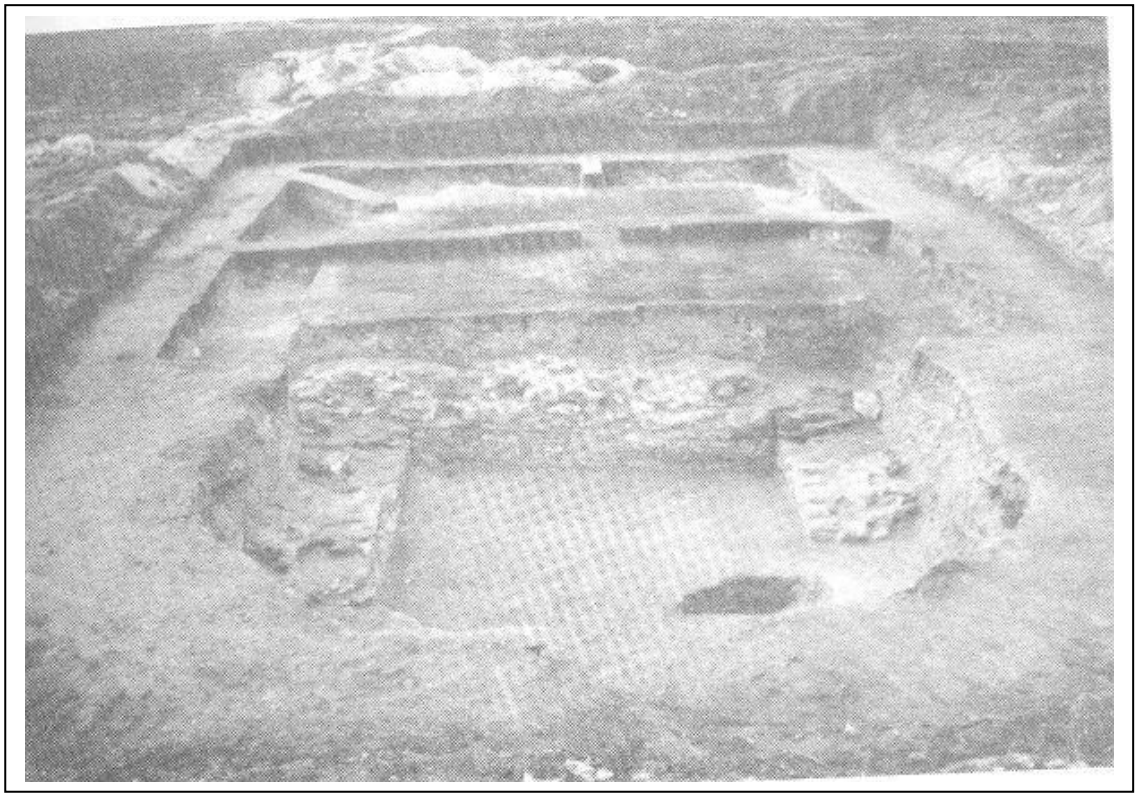

Příloha 9

Základy kostela nalezené v roce 1975 při archeologickém průzkumu.

Příloha 10

Dnešní stav. V popředí je patrný vnější val a přes příkop vidíme temeno motte.